

ØF- rapport nr.: 16/2006

Ung i Gjøvik

av

Vegard Johansen

og

Torhild Andersen

Østlandsforskning

Østlandsforskning er et forskningsinstitutt som ble etablert i 1984 med fylkeskommunene og høgskolestyrene/de regionale høgskolesentra i fylkene Oppland, Hedmark og Buskerud som stiftere i samarbeid med Kommunaldepartementet.

Østlandsforskning er lokalisert i høgskolemiljøet på Lillehammer og har i tillegg kontorer i Hamar. Instituttet driver anvendt, tverrfaglig og problemorientert forskning og utvikling.

Østlandsforskning er orientert mot en bred og sammensatt gruppe brukere. Den faglige virksomheten er konsentrert om to områder:

Næringsliv og regional utvikling
Velferd, organisasjon og kommunikasjon

Østlandsforskning sine viktigste oppdragsgivere er departement, fylkeskommuner, kommuner, statlige etater, råd og utvalg, Norges forskningsråd, næringslivet og bransjeorganisasjoner.

Østlandsforskning har samarbeidsavtaler med Høgskolen i Lillehammer, Høgskolen i Hedmark og Norsk institutt for naturforskning. Denne kunnskapsressursen utnyttes til beste for alle parter.

ØF- rapport nr.: 16/2006

Ung i Gjøvik

av

Vegard Johansen

og

Torhild Andersen

Tittel: Ung i Gjøvik

Forfatter: Vegard Johansen og Torhild Andersen

ØF-rapport nr.: 16/2006

ISBN nr.: 82-7356-595-5

Prosjektnummer: 10087

Prosjektnavn: Kartlegging av ungdomsmiljø i Gjøvik

Oppdragsgiver: Gjøvik kommune v/Fritidsavdelingen

Prosjektleder: Vegard Johansen

Referat: Østlandsforskning har foretatt en kartlegging av ungdoms opplevelse av oppvekstmiljøet i Gjøvik. Kartleggingen skal danne grunnlag for å sette inn aktuelle og effektive tiltak i samsvar med ungdoms oppfatning. Initiativet til undersøkelsen er tatt av en tverretattlig gruppe samarbeidsparter ledet av Gjøvik kommunes fritidsavdeling.

I alt har 1298 ungdommer i alderen 13 til 18 år deltatt i undersøkelsen. Ungdommene har svart på rundt 70 spørsmål innen tema som: Trivsel på skolen og i Gjøvik, bruk av fritiden, forholdet til familie og jevnaldrende, seksualitet, kriminalitet og bruk av rusmidler. Sentrale bakgrunnsvariabler for studien er kjønn, alder, etnisk opprinnelse og sosioøkonomisk status.

Emneord: Ungdom, spørreundersøkelse, fritid, skole, psykisk helse, seksualitet, kriminalitet, rusmiddel, ungdomsskole, videregående, ungdomsmiljø

Dato: September 2006

Antall sider: 44

Pris: Kr 100,-

Utgiver: Østlandsforskning
Serviceboks
2626 Lillehammer

Telefon 61 26 57 00
Telefax 61 25 41 65
e-mail: post@ostforsk.no
<http://www.ostforsk.no>

Dette eksemplar er fremstilt etter KOPINOR, Stenergate 1 0050 Oslo 1. Ytterligere eksemplarfremstilling uten avtale og strid med åndsverkloven er straffbart og kan medføre erstatningsansvar.

Forord

I august 2006 gjennomførte Østlandsforskning en omfattende spørreundersøkelse i Gjøvik der 1298 ungdommer i alderen 13 til 18 år deltok. Gjennom denne studien har vi forsøkt å kartlegge ungdoms opplevelse av oppvekstmiljøet i Gjøvik.

Ungdommene svarte på rundt 70 spørsmål innen tema som: Trivsel på skolen og i Gjøvik, bruk av fritiden, forholdet til familie og jevnaldrende, seksualitet, kriminalitet og bruk av rusmidler. Kartleggingen er blant annet ment å danne grunnlag for å sette inn aktuelle og effektive tiltak i samsvar med ungdoms oppfatning.

Ung i Gjøvik ville ikke latt seg gjennomføre uten hjelp fra nøkkelpersoner. Først og fremst vil vi takke Bjørg Mallasvik og Randi Hermanrud i Gjøvik kommune for konstruktive kommentarer i prosessen med å utarbeide spørreskjema og for hjelp ved gjennomføringen av undersøkelsen. Disse har vært gode samarbeidspartnere og vi takker dem for at vi har fått muligheten til å jobbe med dette interessante prosjektet.

Vi vil også takke alle ungdommene som har svart på spørreskjemaet og bidratt med den informasjonen som er grunnlaget for denne rapporten.

Lillehammer, september 2006

Vegard Johansen
Prosjektleder

Ingrid Guldvik
Forskningsleder

Innhold

1	Innledning	7
1.1	Om undersøkelsen og resultatene	7
1.2	Om informantene.....	8
2	Resultatene fra <i>Ung i Gjøvik</i>	11
2.1	Trivsel i Gjøvik.....	11
2.2	Familiens økonomi	13
2.3	Livet på skolen	16
2.4	Bruk av fritiden.....	20
2.5	Livskvalitet og nettverk.....	24
2.6	Seksualitet	25
2.7	Kriminalitet	26
2.8	Vold/trusler.....	28
2.9	Rusmidler	29
3	Veien videre	33
	Referanser	35
	Vedlegg 1. Informasjonsskriv til foreldre/foresatte til elever i ungdomsskole	37
	Vedlegg 2. Informasjonsskriv til foreldre/foresatte til elever i videregående skole ..	39
	Vedlegg 3. Informasjonsskriv til lærere i ungdomsskolen	41
	Vedlegg 4. Informasjonsskriv til lærere i videregående skole.....	43

Tabeller

Tabell 1.	Fra populasjon til nettoutvalg. Antall.	8
Tabell 2.	”Hva gjør du på fritiden” satt opp mot kjønn, alder og etnisk bakgrunn. Ganske ofte/svært ofte. Prosent.	20
Tabell 3.	”Hvilke av disse typene lag/klubber/foreninger/organisasjoner er du medlem i?” satt opp mot kjønn, alder, etniske bakgrunn og foreldrenes økonomi. Signifikans.	22
Tabell 4.	Vurder følgende utsagn. Prosent.	25
Tabell 5.	Har du prøvd noe av dette1: Prosent.	30
Tabell 6.	Har du prøvd noe av dette2: Prosent.	30

Figurer

Figur 1.	Gutter og jenter i utvalget. Prosent.	8
Figur 2.	Informantenes alder. Prosent.	9
Figur 3.	Informantenes bosted. Prosent.	9
Figur 4.	Informantenes fordeling ut fra ulike familie/husholdningstyper. Prosent.	9
Figur 5.	Informantenes etniske bakgrunn. Prosent.	10
Figur 6.	La oss si at det øverste trinnet på stigen er så fornøyd som du kan bli og at du på det nederste trinnet er fullstendig misfornøyd. Hvor fornøyd er du med å bo i Gjøvik? Antall og prosent.	11
Figur 7.	Hva synes du om antallet med utenlandsk bakgrunn i Gjøvik? Prosent.	12
Figur 8.	Er det noen steder i Gjøvik sentrum du ikke føler deg trygg? Prosent.	12
Figur 9.	Opplever du at gjengannelser i Gjøvik har negativ innflytelse på ungdomsmiljøet? Prosent.	13
Figur 10.	Hvordan opplever du økonomien hjemme hos dere? Prosent.	14
Figur 11.	Hvor ofte har det hendt at foreldrene dine ikke har hatt råd til å gi deg penger slik at du kunne være med på de samme aktivitetene som vennene dine? (eksempler bursdag, kino, idrettslag, turer) Prosent.	15

Figur 12.	La oss si at det øverste trinnet på stigen er så godt du kan trives på skolen og at du på det nederste trinnet mistrives fullstendig. Hvor godt trives du på skolen? Antall og prosent.	16
Figur 13.	Hvor mange av skolefagene føler du at du mestrer? Prosent.	16
Figur 14.	De voksne hjemme er svært interessert i skolearbeidet mitt. Prosent.	17
Figur 15.	Jeg synes at jeg jobber bra med skolearbeidet. Prosent.	17
Figur 16.	Hvor ofte skulket du skolen i løpet av forrige skoleår? Prosent.	18
Figur 17.	”Har du mobbet/plaget andre elever?” og ”Har du opplevd å bli mobbet/plaget av andre elever?” Prosent.	18
Figur 18.	Hva gjør du hvis du ser noen bli mobbet på skolen? Prosent.	19
Figur 19.	Hva gjør du på fritiden? Ganske ofte/svært ofte. Prosent.	20
Figur 20.	Hvilke av disse typene lag/klubber/foreninger/organisasjoner er du medlem i? Prosent.	21
Figur 21.	Utenom skoletida: Hvor mange klokketimer i uka driver du fysisk aktivitet som gjør deg svett? Prosent.	22
Figur 22.	I løpet av sist uke: Hvor ofte var du i Gjøvik sentrum etter klokken 19? Prosent.	23
Figur 23.	Har du vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var? Prosent.	24
Figur 24.	La oss si at det øverste trinnet på stigen er det best mulige liv for deg og at det nederste trinnet er det verst mulige liv for deg. Hvor på stigen vil du si at du personlig befinner deg? Prosent.	24
Figur 25.	Har du hatt samleie og/eller utført/mottatt munnsex? Prosent.	26
Figur 26.	Tror du det er mer eller mindre ungdomskriminalitet i Gjøvik enn i andre norske byer på omtrent samme størrelse? Prosent.	27
Figur 27.	I løpet av siste år, har du: stjålet noe i butikk til en verdi av 500 kroner eller mer? og/eller med vilje utført hærverk/skade for 500 kroner eller mer? Prosent.	27
Figur 28.	Tror du at det er mer vanlig med konflikter som ender i voldelige handlinger i Gjøvik enn i andre norske byer? Prosent.	28
Figur 29.	Ungdom som har vært i slåsskamp med andre ungdommer i løpet av det siste året? Prosent.	29

1 Innledning

Østlandsforskning har gjennomført en stor spørreundersøkelse blant ungdom mellom 13 til 18 år i Gjøvik. I alt har 1298 ungdommer deltatt i undersøkelsen. Ungdommene har svart på rundt 70 spørsmål innen tema som: Trivsel på skolen og i Gjøvik, bruk av fritiden, forholdet til familie og jevnaldrende, seksualitet, kriminalitet og bruk av rusmidler. Sentrale bakgrunnsvariabler for studien er kjønn, alder, etnisk opprinnelse og sosioøkonomisk status.

1.1 Om undersøkelsen og resultatene

Prosessen med å gjennomføre Ung i Gjøvik begynte med et møte i juni måned. Her la referansegruppen fra Gjøvik kommune og Østlandsforskning grunnlaget for en bred studie med et mål om å kartlegge ungdoms opplevelse av oppvekstmiljøet i Gjøvik.

Spørsmålene i spørreskjemaet er utarbeidet i dialog mellom den tverrfaglige gruppen hos oppdragsgiver og Østlandsforskning. Når det skulle gjennomføres en så omfattende undersøkelse, anså vi det som viktig å utforme den slik at det gis mulighet for å se resultatene av denne undersøkelsen i en større sammenheng; å kunne sammenligne både i *tid* og *rom*. Det fantes så vidt vi - og oppdragsgiver - var kjent med ingen tidligere undersøkelse gjennomført i Gjøvik, som det var naturlig å bygge videre på. Derimot har vi nå lagt opp til at undersøkelsen gjennomføres på en slik måte at en kan samle inn tidsseriedata og analysere utviklingen over tid, ved å gjenta den på et senere tidspunkt. Det vil også være viktig i forhold til å måle resultatene/effektene av eventuelle tiltak som settes i verk i etterkant av undersøkelsen. For å kunne sammenligne i *rom* - det vil si med andre kommuner og landet som helhet - har vi skjelt til andre relevante undersøkelser. Den nasjonale undersøkelsen *Ung i Norge 2002*, *Ungdomsundersøkelsen* i Trondheim (Johansen 2006), og studier av ungdom i Drammen og Kristiansand (Haaland 2003) har dannet bakteppet her.

Ved skolestart fikk ungdomsskolene og de videregående skolene tilsendt spørreskjemaet. To dager før undersøkelsen skulle gjennomføres ble et informasjonsskriv til foreldre/foresatte til elever i ungdomsskole og videregående skole levert ut (vedlegg 1 og 2). Elever i ungdomsskolen måtte ha samtykke fra sine foresatte for å kunne delta i undersøkelsen.

Tabell 1 viser prosessen fra populasjon til utvalg. I alt fikk vi svar fra 1298 Gjøvik-ungdom mellom 13 til 18 år. Den potensielle feilmarginen er $\pm 1,9$ prosent¹, og dette forteller oss at resultatene er svært pålitelige når vi generaliserer til populasjonen av ungdom i Gjøvik mellom 13 og 18 år. Kartleggingen skulle med dette gi et godt grunnlag for Gjøvik kommune til å sette inn aktuelle og effektive tiltak i samsvar med ungdoms oppfatning.

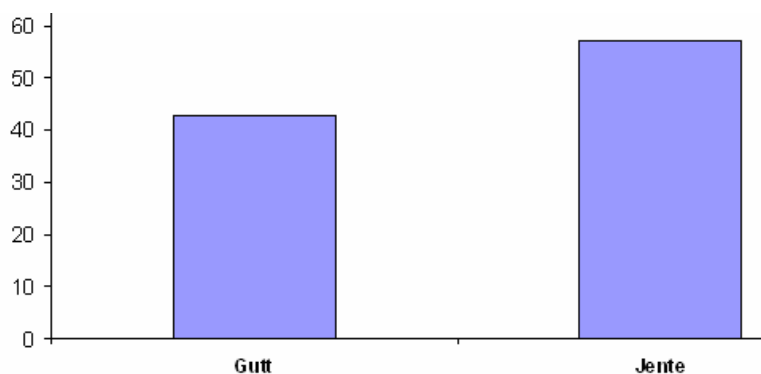
Tabell 1. Fra populasjon til nettoutvalg. Antall.²

	Antall
Populasjon ungdom mellom 13-18 år	2361
Nettutvalg ungdom mellom 13-18 år	1298
Potensiell feilmargin	+/- 1,9 prosent

Kilde: Ung i Gjøvik

1.2 Om informantene

I alt har 1298 ungdommer deltatt i studien. Vi skal nå se nærmere på noen karakteristika ved informantene knyttet til følgende kategorier: kjønn, alder, bosted, skolene, hvem de bor sammen med, og deres etniske bakgrunn.

Figur 1. Gutter og jenter i utvalget. Prosent.

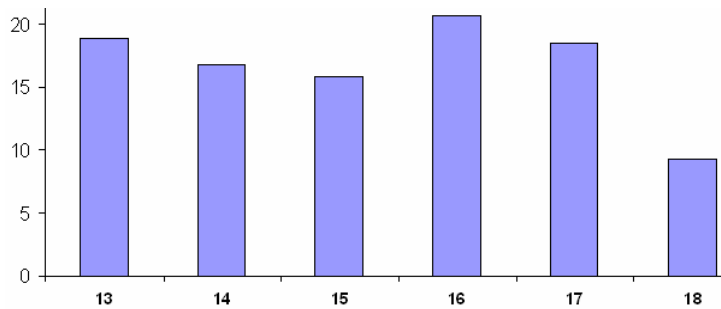
N = 1288

Kilde: Ung i Gjøvik

I utvalget er det 551 gutter og 737 jenter, det vil si at det er 43 prosent gutter og 57 prosent jenter. I populasjonen i Gjøvik i alderen 13 til 18 år er det 51 prosent gutter og 49 jenter, og det vil si at det i utvalget er en overrepresentasjon jenter. Vi løser dette i rapporten ved at kjønnsforskjeller kommenteres når det er aktuelt.

¹ Tross at utvalget er svært dekkende for ungdom i Gjøvik, er det tre grupper av ungdom vi ikke har hatt mulighet til å inkludere: For det første gjelder det ungdom som har "droppet ut" av skolen, enten på ungdomsskolenivå eller videregående. For det andre er det elever i ungdomsskolen som ikke har fått samtykke til å delta i undersøkelsen, enten fordi de ikke har levert samtykkelapp hjemme eller fordi foreldrene ikke har ønsket at deres barn skal delta i undersøkelsen. For det tredje gjelder det de elevene som var borte fra skolen 25. august 2006, den dagen vi gjennomførte undersøkelsen.

² Svarprosenten i forhold til elever som fikk anledning til å være med i undersøkelsen var 70.

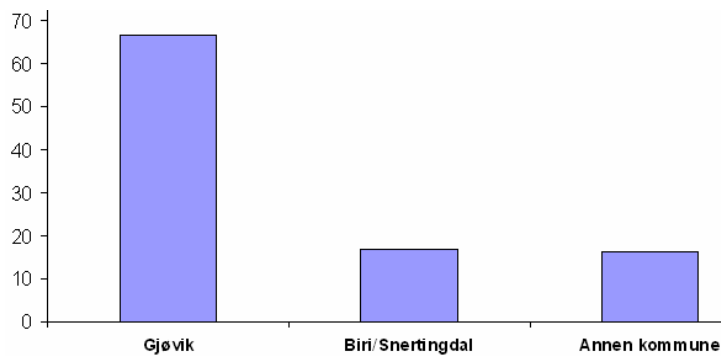

Figur 2. Informantenes alder. Prosent.

N = 1230

Kilde: Ung i Gjøvik

Figur 2 viser at det i utvalget er en nokså jevn fordeling av ungdommer i ulike aldersgrupper. Men det er verdt å merke seg at andelen ungdom på 18 år bare er 9 prosent, og det vil si at vi har en underrepresentasjon av ungdom på 18 år. I rapporten kommenterer vi aldersforskjeller når det er aktuelt.

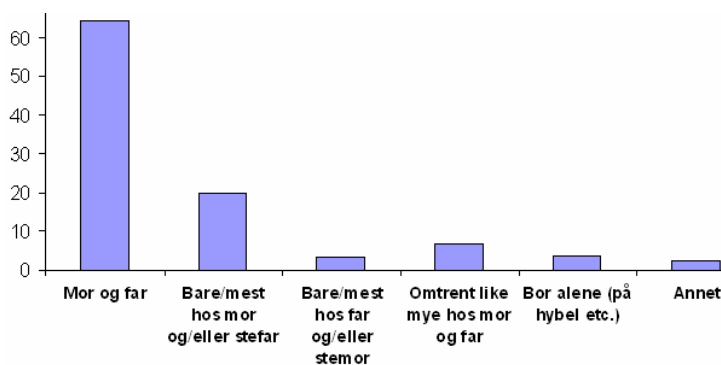

Figur 3. Informantenes bosted. Prosent.

N = 1287

Kilde: Ung i Gjøvik

I figur 3 ser vi at 67 prosent av informantene bor i Gjøvik kommune, 17 prosent bor i Biri/Snertingdal, mens 16 prosent bor i en annen kommune.

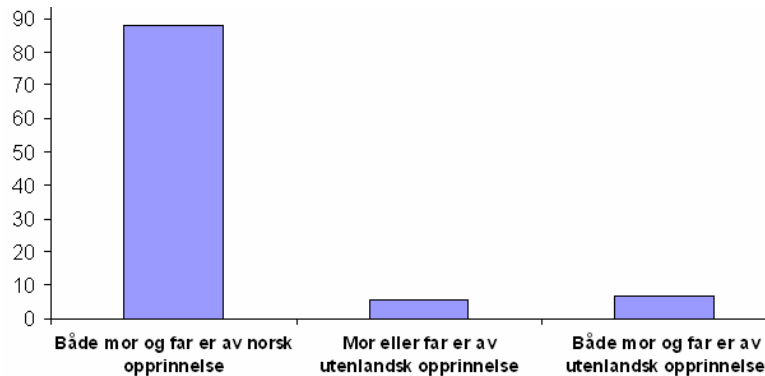

Figur 4. Informantenes fordeling ut fra ulike familie/husholdningstyper. Prosent.

N = 1294

Kilde: Ung i Gjøvik

64 prosent av informantene bor hos mor og far. 30 prosent har skilte foreldre eller en forelder som er gått bort, og av disse bor 2 av 3 bare/mest hos mor og/eller stefar, 1 av 10 bor bare/mest hos far og/eller stemor, mens 1 av 5 bor omtrent like mye hos mor og far. I populasjonen av barn i Norge har 1 av 4 skilte foreldre, og det betyr at utvalget har en svak overrepresentasjon av barn med skilte foreldre. 3 prosent bor alene, mens 2 prosent har kategorisert deres bostedsituasjon som ”annet”.

Figur 5. Informantenes etniske bakgrunn. Prosent.

N = 1293

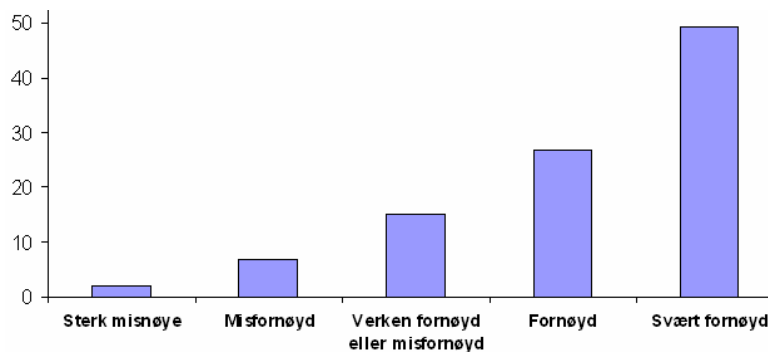
Kilde: Ung i Gjøvik

88 prosent av informantene har en mor og far med norsk opprinnelse. 6 prosent har en mor eller far av utenlandsk opprinnelse, mens 7 prosent har både mor og far av utenlandsk opprinnelse. Ifølge SSB (SSB, 2006a) er andelen personer med innvandrerbakgrunn i Gjøvik 6,4 prosent, og om vi tar dette som utgangspunkt kan vi slutte at vi har en nærmest identisk prosentfordeling i populasjonen og utvalget.

2 Resultatene fra *Ung i Gjøvik*

2.1 Trivsel i Gjøvik

I undersøkelsen har vi inkludert fire spørsmål som handler om ungdommens trivsel med å bo i Gjøvik. Det første av disse spørsmålene er det generelle: Hvor fornøyd er du med å bo i Gjøvik?

Figur 6. La oss si at det øverste trinnet på stigen er så fornøyd som du kan bli og at du på det nederste trinnet er fullstendig misfornøyd. Hvor fornøyd er du med å bo i Gjøvik? Antall og prosent.

N = 1090

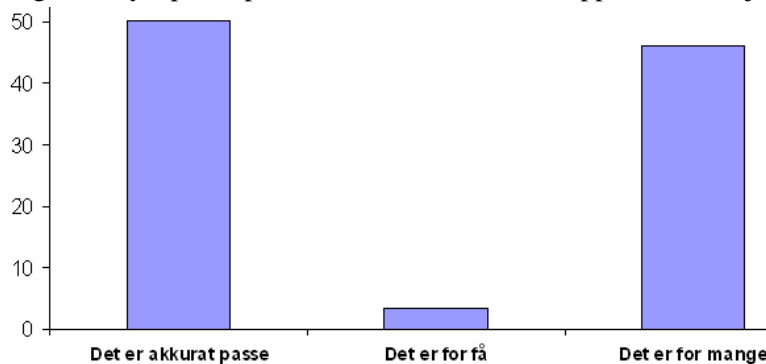
Kilde: Ung i Gjøvik

Som vi kan se av figuren er det slik at de fleste ungdommene i undersøkelsen er fornøyde med å bo i Gjøvik: Halvparten er svært fornøyde og 27 prosent er fornøyde. 15 prosent er verken spesielt fornøyde eller spesielt misfornøyde. På den andre siden er det 9 prosent som mistrives, hvorav 2 prosent mistrives veldig.

Både kjønn, alder, bosted og etnisk bakgrunn virker inn på hvor godt ungdommene trives i Gjøvik. Den sterkeste sammenhengen finner vi mellom alder og trivsel, og her er det slik at jo yngre ungdommene er desto bedre trives de. Det er videre slik at de som bor i en "annen kommune" trives dårligere enn de som bor i Gjøvik og i Biri/Snertingdal. Gutter trives bedre enn jenter. Ungdom med enten mor eller far av utenlandsk opprinnelse trives noe dårligere enn etnisk norsk ungdom, mens svar fra ungdom der både mor og far er av utenlandsk opprinnelse ligger et sted i mellom disse ytterpunktene.

Som vi har sett er ungdom med både norsk mor og far de som oppgir å trives best. Vi vil anta at ungdoms oppfatninger og holdninger til personer med utenlandsk bakgrunn er av betydning for

hvor godt ungdom med foreldre av utenlandsk opprinnelse trives. Vi har derfor spurt etter ungdoms synspunkt på antallet med utenlandsk opprinnelse i Gjøvik.

Figur 7. Hva synes du om antallet med utenlandsk bakgrunn i Gjøvik? Prosent.

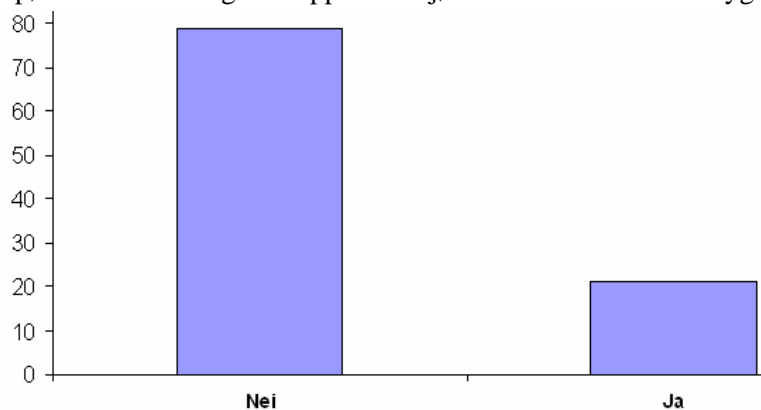
N = 1244

Kilde: Ung i Gjøvik

Figuren viser at halvparten av ungdommene mener det er akkurat passe mange med utenlandsk bakgrunn i Gjøvik, 4 prosent mener det er for få, mens 46 prosent mener at det er for mange. Ifølge SSB (SSB, 2006a) er andelen personer med innvandrerbakgrunn i Gjøvik 6,4 prosent, rundt 1800 personer, hvorav 1300 har ikke-vestlig bakgrunn. Sammenlignet med de andre kommunene i Oppland fylke er andelen med innvandrerbakgrunn noe høyere (4 prosent), men sammenlignet med andelen i Norge er andelen lavere (7,6 prosent).

Jenter, yngre ungdommer (13-14 år), og ungdom med mor og/eller far med utenlandsk bakgrunn er overrepresentert blant de som mener det er akkurat passe mange med utenlandsk bakgrunn i Gjøvik. Gutter, mellomgruppen i forhold til alder (15-17 år), og ungdom som bor i en annen kommune er overrepresentert blant de som mener det er for mange med utenlandsk bakgrunn i Gjøvik.

Ifølge statistikken fra SSB (SSB, 2006b) er Oppland et av de fylker der den relative andelen anmeldte lovbrudd er blant de laveste i landet. Dette gjelder for de fleste kriminalitetsområder som inkluderer: økonomisk/vinnings-, volds-, seksual-, narkotika-, miljø-, trafikk-kriminalitet og skadeverk. Bak disse tallene kan det imidlertid skjule seg store mørketall, og et helt annet spørsmål er om ungdom oppfatter Gjøvik kommune som et trygt sted å vokse opp.

Figur 8. Er det noen steder i Gjøvik sentrum du ikke føler deg trygg? Prosent.

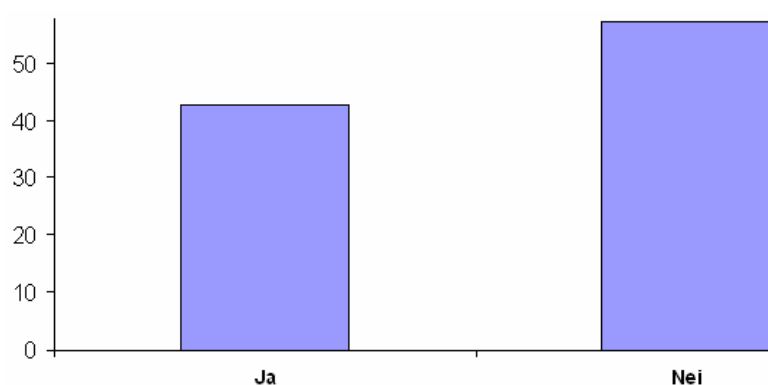
N = 1227

Kilde: Ung i Gjøvik

Et stort flertall på 80 prosent av ungdommene føler seg trygge i Gjøvik sentrum, men samtidig sier 20 prosent at det er enkelte steder de føler seg utrygge. Blant disse som føler seg utrygge er det særlig jenter, yngre ungdom (13-14 år) og de med bosted Biri/Snertingdal som føler seg utrygge.

Vi ba videre ungdommene om å nevne hvor de eventuelt føler seg utrygge. Ungdommene som føler seg utrygge i Gjøvik sentrum utpeker særlig to områder som er skumle: 35 prosent føler seg utrygge i området skystasjonen/parken/CC, mens 25 prosent er utrygge ved Gjøvik gård. 15 prosent føler at det er enkelte bakgater/bakgårder/smug i Gjøvik sentrum som er farlige, 10 prosent kommer med en generell melding om at de føler seg utrygge hvis de går alene på kveldstid, mens 5 prosent mener at enten området bak kinoen, ved biblioteket, eller utenfor barer/utesteder er skumle. Generelt sett er det på kveldstid/natt at stedene som er nevnt i Gjøvik sentrum føles utrygge. En del ungdom etterlyser flere voksne i sentrum på kveldstid.

Den senere tid har det, ifølge oppdragsgiver, vært en oppblomstring av gjengdannelser som bedriver ulike former for kriminelle handlinger. Vi lurte på om ungdommene opplever at slike gjengdannelser har negativ innflytelse på ungdomsmiljøet i Gjøvik.

Figur 9. Opplever du at gjengdannelser i Gjøvik har negativ innflytelse på ungdomsmiljøet? Prosent. N = 1204

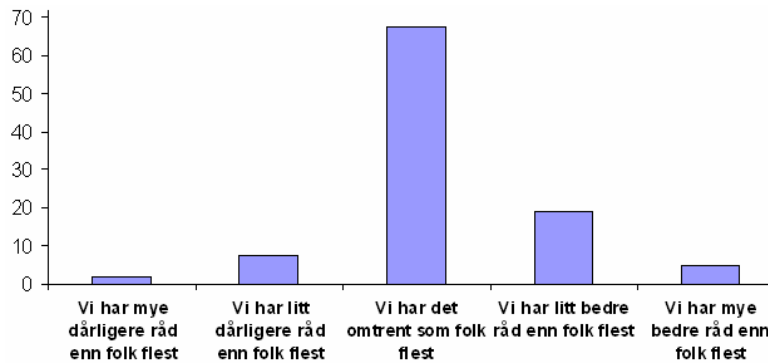
Kilde: Ung i Gjøvik

57 prosent svarer avkrefteende på spørsmålet om gjengdannelser har negativ innflytelse på ungdomsmiljøet, mens 43 prosent mener slike gjenger utøver negativ innflytelse.

2.2 Familiens økonomi

Så lenge det er forskjeller i foreldres økonomi vil det være forskjeller i barn/ungdoms tilgang til økonomiske ressurser. Det vil således i ethvert samfunn være noen unge som er medlemmer i familier/husholdninger som har det trangere økonomisk enn andre, og noen som har det bedre enn andre. Vi er særlig interessert i de ungdommene som kommer dårligst ut økonomisk, og det er ulike måter å identifisere de som lever i husholdninger med lav inntekt: Direkte og indirekte, basert på subjektiv eller objektiv informasjon. Den objektive indirekte identifiseringen er

vanligst, og skjer oftest ved at man tar utgangspunkt i medianinntekten og velger å si at de som har mindre enn x prosent av medianinntekten tilhører de med lavinntekt (Johansen, 2006). I vår undersøkelse av barn i Gjøvik tar vi utgangspunkt i subjektiv informasjon og har bedt ungdommene i Gjøvik svare på hvordan de opplever økonomien hjemme.

Figur 10. *Hvordan opplever du økonomien hjemme hos dere? Prosent.*

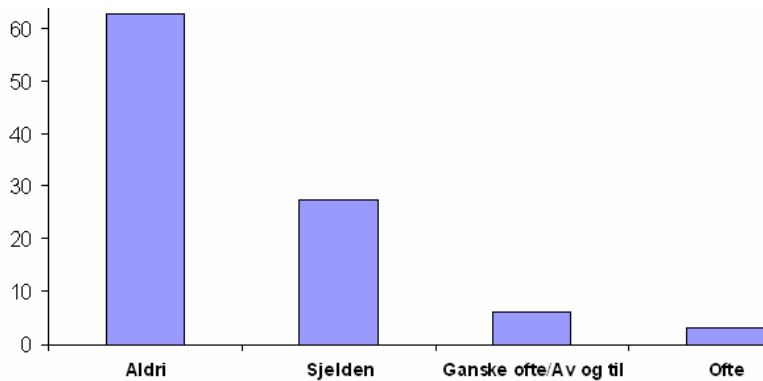
Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1284

2 av 3 ungdommer opplever at de har det omtrent som folk flest økonomisk, mens 24 prosent mener at de har det bedre enn folk flest. 9 prosent mener at deres økonomi hjemme er dårligere enn folk flest, og av disse sier 2 prosent at de har mye dårligere råd enn folk flest. Ungdom med en forsørger og ungdom fra Biri/Snertingdal er overrepresentert blant de som opplever at de har dårlig råd.

Problemet med denne informasjonen er at den krever at ungdommenes forståelse av ”folk flests” økonomi er den samme, og dette er naturligvis en forutsetning som ikke oppfylles. Vi ser da også at andelen barn som definerer at økonomien hjemme hos seg som mye dårligere enn hos folk flest er 2 prosent, som kan sammenlignes med et objektivt mål for barn i Norge som er 8 prosent³. Imidlertid gir dette subjektive målet oss et innblikk i hvordan barna selv opplever økonomien hjemme. Et annet spørsmål er om barna opplever at foreldrene ikke har råd til å gi dem penger slik at de delta i aktiviteter på lik linje med andre barn.

³ Mindre enn 60 prosent av medianinntekten for barn i aldersgruppen 0 til 15 år (Johansen.,2006).

Figur 11. *Hvor ofte har det hendt at foreldrene dine ikke har hatt råd til å gi deg penger slik at du kunne være med på de samme aktivitetene som vennene dine? (eksempler bursdag, kino, idrettslag, turer)*

Prosent.

Kilde: Ung i Gjøvik

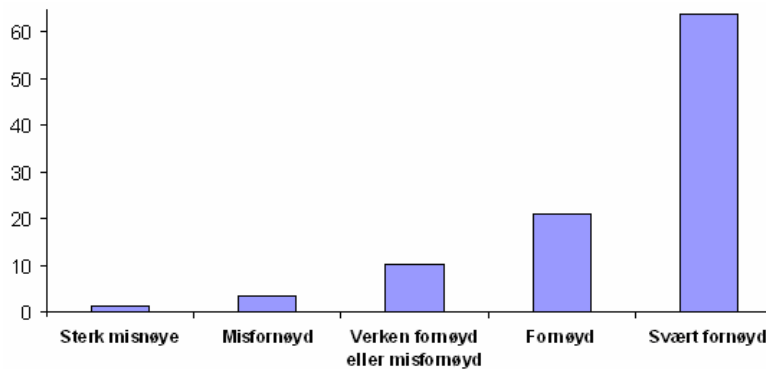
N = 1291

63 prosent av ungdommene har aldri opplevd at foreldrene ikke har hatt råd til å være med på de samme aktivitetene som vennene, mens 28 prosent har opplevd det en sjelden gang. I underkant av 10 prosent har opplevd slike ting av og til eller ofte, herunder har 3 prosent opplevd dette ofte. Til sammenlikning viser tallene fra en studie av ungdom i Trondheim, der at 57 prosent aldri opplevde at foreldrene ikke hadde råd, 34 prosent opplevde det sjelden, mens 9 prosent opplevde dette ofte (Johansen 2006).

Sammenhengen mellom ungdommene som sier at de har dårligere råd enn folk flest (figur 11) og de som (ganske) ofte opplever at foreldrene ikke har råd til å gi dem penger er sterk. Det er særlig ungdom med utenlandsk bakgrunn (en eller begge foreldre), samt de med en forsørger som opplever at foreldrene ikke har råd til at de kan delta på lik linje med vennene.

2.3 Livet på skolen

Ungdom i alderen 13 til 18 år tilbringer i snitt 7 timer 200 dager i året på skolen. Det er derfor viktig å inkludere en større seksjon om *livet på skolen* om man ønsker å kartlegge ungdoms oppvektvilkår. Vi begynner med et generelt spørsmål om ungdoms trivsel på skolen.

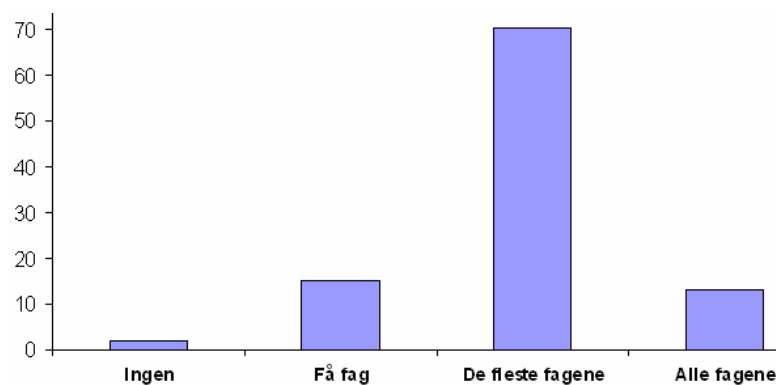

Figur 12. La oss si at det øverste trinnet på stigen er så godt du kan trives på skolen og at du på det nederste trinnet mistrives fullstendig. Hvor godt trives du på skolen? Antall og prosent.

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1215

64 prosent har svært høy trivsel, 21 prosent er godt fornøyd, mens vi motsatt finner at 5 prosent trives dårlig eller svært dårlig på skolen. For ungdomsskolene og den videregående skolen i Gjøvik er dette gode tall, men samtidig bør vi se nærmere på de ungdommene som trives mindre bra. Det viser seg at det er de eldste ungdommene og de som opplever at dere familie har en vanskelig økonomisk situasjon er overrepresentert blant de som trives dårligst.

Figur 13. Hvor mange av skolefagene føler du at du mestrer? Prosent.

Kilde: Ung i Gjøvik

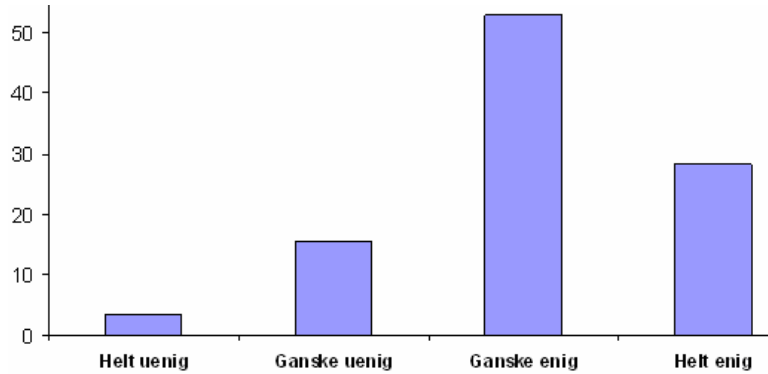
N = 1289

13 prosent føler at de mestrer alle fagene, mens 70 prosent føler at de mestrer de fleste fagene. 17 prosent av ungdommene forteller at de mestrer få eller ingen fag. Det er særlig ungdom som opplever at familiens økonomi er svak og de med to utenlandske foreldre som er

overrepresentert blant de som føler at de mestrer få skolefag. De mest sentrale forklaringsvariablene for at ungdommene føler at de mestrer få skolefag virker likevel å være:

- a) at foreldrene er lite interessert i ungdommenes skolearbeid;
- b) at ungdommene ikke jobber godt nok med skolearbeidet.

I figur 14 og figur 15 ser vi på nettopp dette.

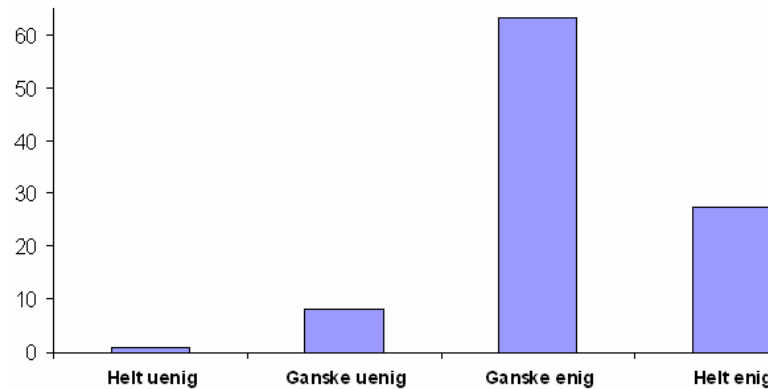

Figur 14. De voksne hjemme er svært interessert i skolearbeidet mitt. Prosent.

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1276

Mens 81 prosent av ungdommene opplever at foreldrene er interesserte i skolearbeidet deres, mener 19 prosent at foreldrene ikke er så veldig interessert.

Figur 15. Jeg synes at jeg jobber bra med skolearbeidet. Prosent.

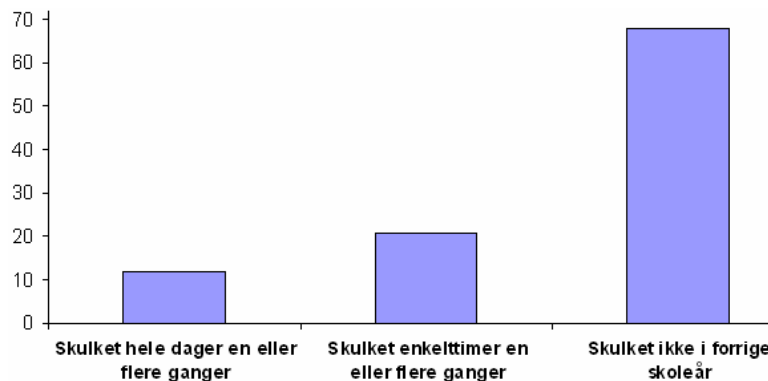
Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1293

9 prosent av ungdommene synes ikke de jobber bra med skolearbeidet, mens 91 prosent er ganske eller helt enig i påstanden: Jeg synes at jeg jobber bra med skolearbeidet.

Et annet tema er skulking. Ifølge *Ung i Norge* (Pape og Falck 2003) har 52 prosent av 13-17 åringer skulket skolen en eller flere ganger. Som neste figur viser er situasjonen bedre i Gjøvik: 1 av 9 skulket hele dager en eller flere dager i forrige skoleår, 2 av 9 skulket enkelttimer en eller flere ganger, mens 6 av 9 ikke skulket i forrige skoleår. De som skulker oftest er de eldre

ungdommene, de som opplever at familien har en vanskelig situasjon, de som mistrives på skolen, og de som igjen opplever at foreldrene ikke er særlig interessert i deres skolearbeid.

Figur 16. *Hvor ofte skulket du skolen i løpet av forrige skoleår? Prosent.*

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1259

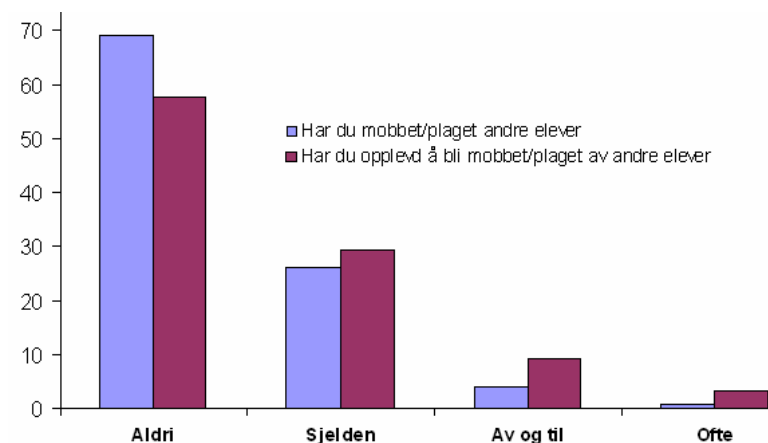
I Opplæringsloven kapittel 9a om elevene sitt skolemiljø står det:

“alle elevar i grunnskolar og vidaregåande skolar har rett til eit godt fysisk og psykososialt miljø som fremjar helse, trivsel og læring”.

Vi skal her se nærmere på det psykososiale miljøet, og her heter det:

”alle elever har en individuell rett til ikke å bli sjikanert gjennom krenkende ord og handlinger, som mobbing, vold, rasisme, diskriminering og utestenging.”

Vi spurte elevene om de har opplevd å bli mobbet eller om de har mobbet selv.⁴

Figur 17. *”Har du mobbet/plaget andre elever?” og ”Har du opplevd å bli mobbet/plaget av andre elever?” Prosent.*

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1281

⁴ Mobbing er blitt et vidt begrep. Vi definerte mobbing slik i spørreskjemaet: ”En person blir mobbet eller plaget når han eller hun, gjentatte ganger over tid blir utsatt for negative handlinger (fysisk/psykisk) fra enten en eller flere personer”.

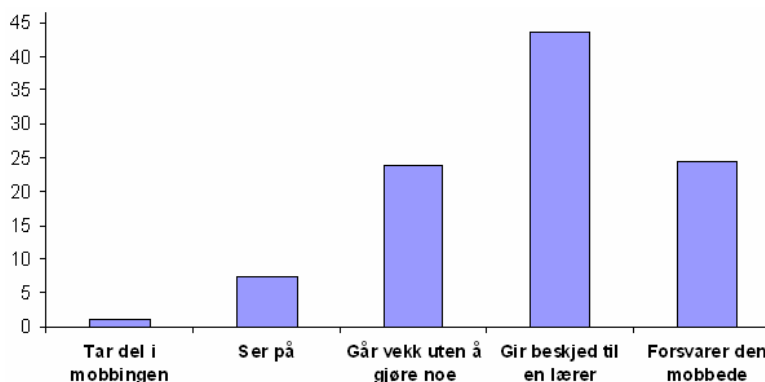
69 prosent av ungdommene oppgir at de aldri mobber, mens 31 prosent av ungdommene innrømmer å ha mobbet andre. Av disse sier 26 prosent at de mobber sjelden, 4 prosent mobber av og til, mens 1 prosent mobber ofte. 58 prosent av ungdommene sier de aldri blir mobbet, mens 42 prosent hevder at de har opplevd mobbing. Av disse sier 29 prosent at de blir mobbet sjeldent, 9 prosent blir mobbet av og til, mens mellom 3 og 4 prosent ofte opplever mobbing.

På landsbasis er det snakk om at 7 prosent av elevene i ungdomsskole og videregående skole mobbes (Pape og Falck 2003). Tallene for Gjøvik kan både tolkes som svakere og sterkere, avhengig av om vi velger å konsentrere oss om de mobbes ofte eller også inkludere de som mobbes av og til.

I Opplæringsloven heter det videre:

”Alle som arbeider på skolen, plikter til å sørge for at ikke en eneste elev blir utsatt for slike ord og handlinger (mobbing, vold, rasisme, diskriminering og utestenging).”

I undersøkelsen har vi spurt om ungdommene opplever det slik at lærerne griper inn om de ser eller får høre om mobbing. 53 prosent av ungdommene mener at alle lærerne ved deres skole griper inn, 34 prosent mener at noen få ikke griper inn, mens 13 prosent mener at det er mange lærere som ikke griper inn om de ser eller får høre om mobbing. Elever som mobbes av og til eller ofte er mest kritiske til lærerne, og denne gruppen er klart overrepresentert blant de som oppfatter det slik at det er en del lærere som ikke griper inn. De som mobber ofte føler seg også svært trygge på at det er mange lærere som ikke tør/vil gripe inn når de sjikanerer andre elever.

Figur 18. Hva gjør du hvis du ser noen bli mobbet på skolen? Prosent.

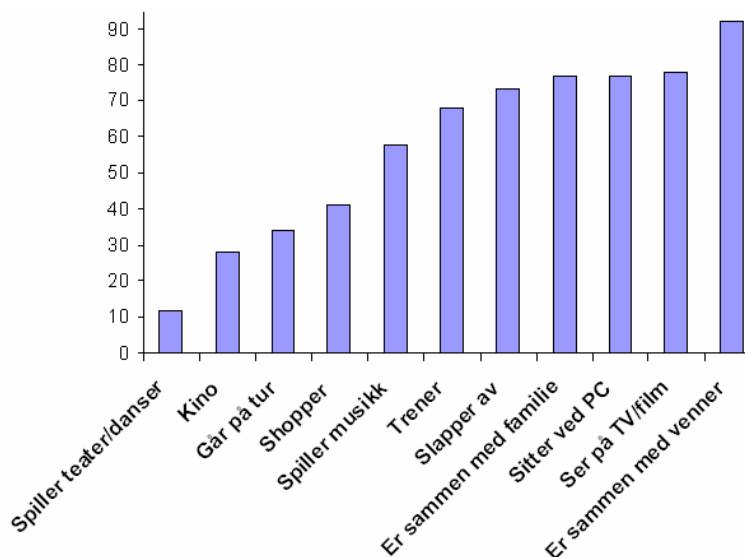
Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1232

Ifølge ungdommene er det slik at 68 prosent sier at de griper aktivt inn i forhold til mobbing: 24 prosent vil forsvare den mobbede om de ser at noen blir mobbet, mens 44 prosent vil gi beskjed til lærerne. 8 prosent av ungdommene griper derimot aktivt inn i forhold til å oppfordre til mobbing: 7 prosent ser gjerne på at andre mobbes, mens 1 prosent ser på. 24 prosent av ungdommene velger å skygge unna, men vi vet ikke om det er fordi de ikke bryr seg om at andre plages eller fordi de ikke tør å gjøre noe.

2.4 Bruk av fritiden

Vi skal nå se på hva ungdommen i Gjøvik bruker fritiden sin til. Informantene ble bedt om å krysse av for en rekke aktiviteter, om de gjør det aldri eller ofte.

Figur 19. Hva gjør du på fritiden? Ganske ofte/svært ofte. Prosent.

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1298

Vi begynner med å se på aktiviteter som de svarer at de utfører ofte: Den klart mest populære aktiviteten er å være sammen med venner (92). De nest mest populære aktivitetene er å se på TV/film, sitte ved PC og være sammen med familien (77-78 prosent), samt det å slappe av (73 prosent) og å trene (68 prosent). Godt over halvparten av ungdommene spiller musikk (58 prosent). Shopping er en populær aktivitet for 41 prosent, mens 34 prosent ofte går på tur. 28 prosent bruker kinotilbudet aktivt, mens 12 prosent spiller teater/danser.

Tabell 2. "Hva gjør du på fritiden" satt opp mot kjønn, alder og etnisk bakgrunn. Ganske ofte/svært ofte. Prosent.

	Kjønn		Alder		Etnisk bakgrunn	
	Gutt	Jente	13-15 år	16-18 år	Norsk	Utenlandsk
Er sammen med venner	92	93	92	93	92	90
Ser på TV/film	76	80	77	79	79	74
Sitter ved PC	80	75	79	75	78	72
Er sammen med familie	76	78	81	71	78	72
Slapper av	72	75	68	80	74	70
Trener	71	66	73	63	69	65
Spiller musikk	52	63	58	59	61	40
Shopper	18	58	40	42	41	41
Går på tur	24	41	33	35	34	32
Kino	23	31	28	28	28	27
Spiller teater/danser	4	17	12	11	11	16

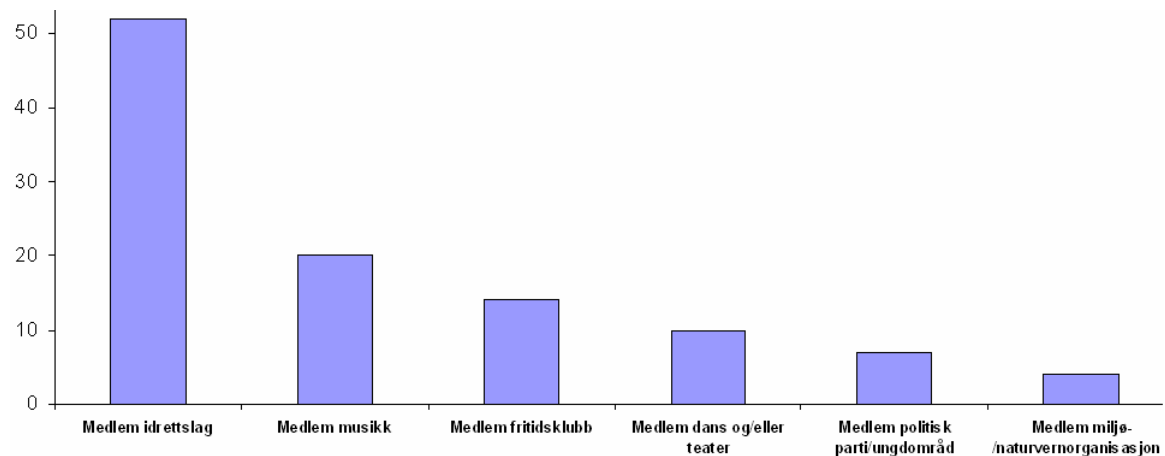
Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1298

Som vi ser av tabellen finner vi forskjeller mellom gutter og jenter først og fremst når det gjelder det å spille musikk, shopping, det å gå på tur, kino, og å spille teater/danse. Alle disse aktivitetene er jentene overrepresentert i forhold til guttene.

Vi finner aldersforskjeller når det gjelder det å være sammen med familien, å slappe av og trening. De yngste er mer sammen med familien og de trener oftere enn de eldste, mens de eldste ungdommene slapper mer av.

Vi finner også en del forskjeller mellom de med både norsk mor og far og de mor og/eller far med utenlandsk bakgrunn: Dette gjelder særlig det å spille musikk, og delvis også å sitte ved PC og være sammen med familien, der de med både norsk mor og far er overrepresentert. Samtidig er det flere med utenlandsk bakgrunn som spiller teater/danser sammenlignet med de etnisk norske.

Figur 20. Hvilke av disse typene lag/klubber/foreninger/organisasjoner er du medlem i? Prosent.

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1298

Litt over halvparten av ungdommene i Gjøvik er medlemmer i idrettslag (52 prosent), men samtidig er det slik at 68 prosent trener mye. 1 av 5 ungdommer er medlem i musikkforening, samtidig spiller 58 prosent musikk. Her er vi usikre på hvordan ungdommene har definert det å spille musikk. 14 prosent er medlem i fritidsklubb, mens 7 prosent er medlem i politisk parti eller annet politisk organ, og 4 prosent er medlem i miljø og/eller naturvernorganisasjoner. 10 prosent av ungdommene er medlem i teater og/eller danseforeninger, mens 12 prosent spiller teater/danser.

Vi ønsker å se nærmere på hvem som er medlem i ulike lag/foreninger.

Tabell 3. "Hvilke av disse typene lag/klubber/foreninger/organisasjoner er du medlem i?" satt opp mot kjønn, alder, etniske bakgrunn og foreldrenes økonomi. X = Signifikant forskjell.

	Kjønn	Alder	Etnisk bakgrunn	Dårlig råd
Idrettslag	X	X		X
Musikk				
Dans og/eller teater	X	X	X	
Fritidsklubb		X		X
Miljø-/Naturvern				
Politikk		X		
Sum				
Antall (N)				

Kilde: Ung i Gjøvik

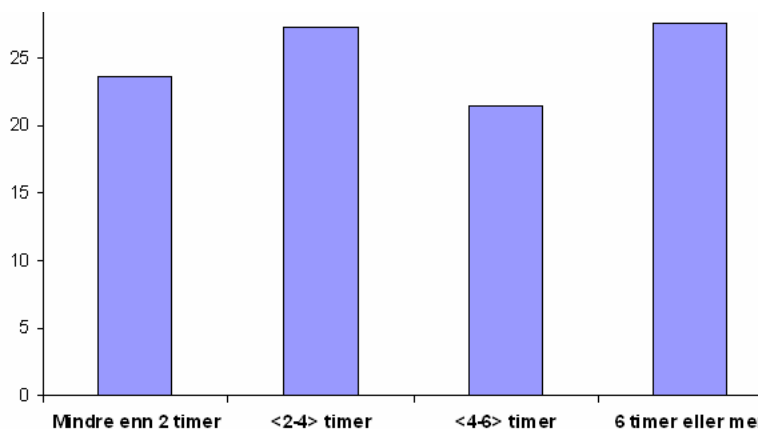
N = 1298

Når det gjelder medlemskap i idrettslag finner vi at jenter deltar mindre enn gutter, at medlemskap synker med alderen, og at de som har foreldre med dårlig råd oftere ikke deltar.

I forhold til medlemskap i dans/teater er jentene oftere medlemmer enn gutter, deltakelse synker med alderen, og de med en forelder som er av utenlandsk bakgrunn deltar oftere.

I forhold til medlemskap i fritidsklubb spiller igjen alder og økonomi inn. I forhold til politikk øker deltakelsen med alderen.

Det har vært et betydelig fokus på barn og fysisk aktivitet de senere år. Forskning har vist at dagens barn og unge i stor grad benytter fritida innendørs, i enten passiv aktivitet (TV) eller sosial aktivitet (PC, spill). Slik innendørs virksomhet krever mindre fysisk aktivitet enn lek og trening utendørs. Bakgrunnen for økt bekymring med henhold til et redusert aktivitetsnivå hos barn er knyttet til at en rekke studier har vist at det å leve et fysisk aktivt liv er viktig for den fysiske helsen, og muligens også for psykisk helse.

Figur 21. Utenom skoletida: Hvor mange klokketimer i uka driver du fysisk aktivitet som gjør deg svett? Prosent.

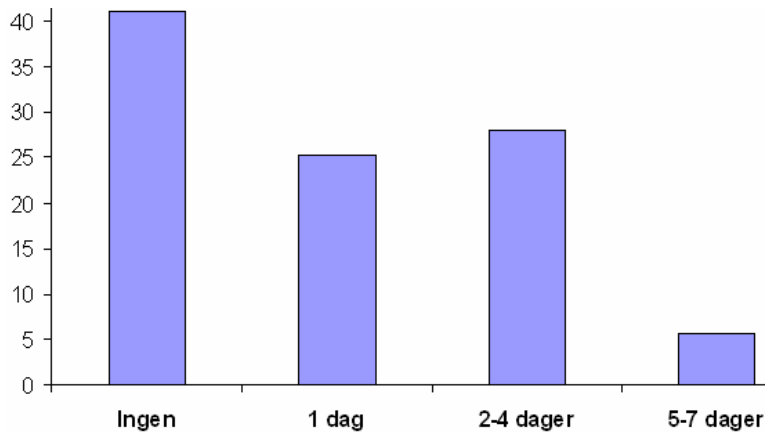
Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1281

I Gjøvik er det slik at 24 prosent av ungdommene driver fysisk aktivitet som gjør dem svett mindre enn 2 timer hver uke utenom skoletida. Rundt halvparten har et nokså høyt aktivitetsnivå

(2-6 timer), mens 27 prosent driver mye med fysisk aktivitet (6 timer eller mer). Resultatene kan sammenlignes med ungdomsstudien i Trondheim: Her sa 30 prosent at de drev fysisk aktivitet mindre enn 2 timer, mens 24 prosent trente mer enn 6 timer (Johansen, 2006).

Hvor mye man driver med fysisk aktivitet varierer både med kjønn og alder: Jentene driver mindre på med fysisk aktivitet sammenlignet med guttene, mens eldre ungdom driver mindre med fysisk aktivitet enn de som er yngre.

Figur 22. I løpet av sist uke: Hvor ofte var du i Gjøvik sentrum etter klokken 19? Prosent.

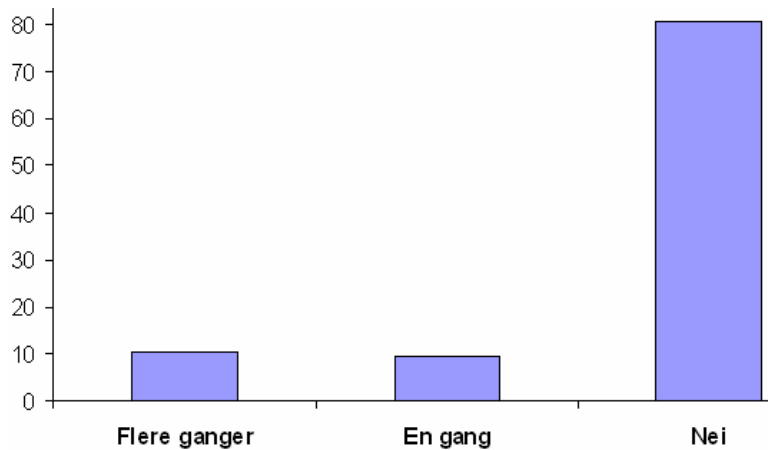
Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1264

I figur 23 ser vi nærmere på hvor ofte ungdommene samles i Gjøvik sentrum på kveldstid. Vi tok utgangspunkt i uken før skolen startet og spurte hvor ofte ungdommene hadde oppholdt seg i sentrum etter klokken 19. 40 prosent oppga at de ikke hadde oppholdt seg i sentrum, 25 prosent hadde oppholdt seg der en dag, 28 prosent hadde oppholdt seg der i 2-4 dager, mens 6 prosent hadde oppholdt seg i sentrum etter klokken 19 i fem eller flere dager. Ikke overraskende er det de eldste ungdommene som oppholder seg mest i sentrum på kveldstid, mens de som bor i Biri/Snertingdal oppholder seg sjeldnere i sentrum enn de som bor på Gjøvik.

Når ungdommene er i Gjøvik sentrum på kveldstid oppholder de seg helst på CC (36 prosent) og deretter følger kinoen (28 prosent). Det er også noen få som oppholder seg på kafe/restaurant (6 prosent), på skystasjonen (2 prosent) eller ungdommens hus (1 prosent). Vi har en stor gruppe (28 prosent) som oppholder seg andre steder enn de vi har nevnt.

I Ung i Norge kom det frem at 22 prosent av ungdom i alderen 13 til 17 år hadde vært borte hele natta uten at foreldrene visste hvor de var (Pape og Falck 2003). I Gjøvik sier 20 prosent i alderen 13 til 18 år at de har vært borte en eller flere ganger, mens 80 prosent aldri har vært borte en hel natt uten at foreldrene visste om det. For å sammenligne tar vi bort 18-åringene i vår studie, og da kommer det frem at 18 prosent av de mellom 13 til 17 år i Gjøvik har vært borte en hel natt uten at foreldrene visste om det.

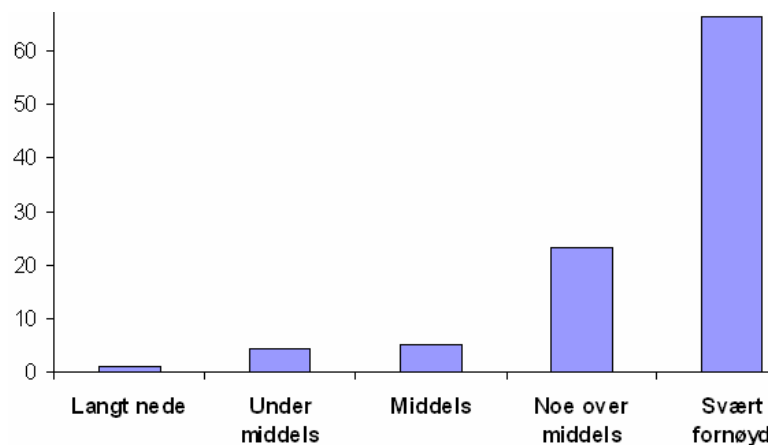
Figur 23. Har du vært borte en hel natt uten at foreldrene dine visste hvor du var? Prosent.

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1278

2.5 Livskvalitet og nettverk

Livskvalitet handler om den enkeltes opplevelse av livet. Vi har stilt spørsmål om hvor fornøyde ungdommene er med tilværelsen generelt, om forhold til venner, familie, syn på seg selv og om hvem de vil snakke med om de har problemer.

Figur 24. La oss si at det øverste trinnet på stigen er det best mulige liv for deg og at det nederste trinnet er det verst mulige liv for deg. Hvor på stigen vil du si at du personlig befinner deg? Prosent.

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1210

2 av 3 ungdommer i Gjøvik er svært fornøyd med tilværelsen, mens 23 prosent er ganske fornøyde. Samtidig ser vi at 5 prosent er middels fornøyde, 4 prosent er mindre enn middels fornøyde og 1 prosent er svært langt nede.

Årsakene til at man er langt nede kan ha med forholdet til venner, familie, at man ikke har noen å prate med, eller at man er misfornøyd med sitt eget utseende. Dette ser vi nærmere på i tabellen under.

Tabell 4. *Vurder følgende utsagn. Prosent.*

	Uenig	Enig	Samlet
Jeg har mange gode venner	5	95	100
Jeg har et godt forhold til min familie (foreldre og søsken)	5	95	100
Jeg opplever at mine foreldre <i>ser</i> meg og <i>bryr</i> seg om meg	5	95	100
Jeg har en følelse av at ingen kjenner meg særlig godt	86	14	100
Jeg er godt fornøyd med mitt utseende	28	72	100

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1298

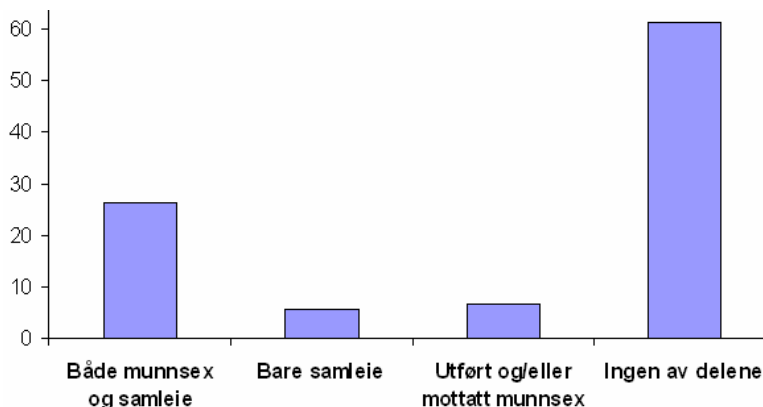
5 prosent er uenig i påstanden at de har mange venner, mens 95 er helt eller ganske enig. Her kan vi sammenligne med Trondheimsstudien der 9 prosent mente de ikke hadde mange venner (Johansen 2006).

5 prosent har et dårlig forhold til familien (foreldre og søsken), mens 95 prosent har et godt forhold. Likeledes sier 5 prosent at de opplever at foreldrene ikke ser dem eller bryr seg særlig.

14 prosent har en følelse av at ingen kjenner dem særlig godt, og her kan vi sammenligne med 13 prosent i Trondheim (Johansen 2006). Samtidig føler bare 3 prosent at de ikke har noen de kan snakke med om de opplever noe vondt og vanskelig. Her viser det seg at de ungdommene oftest vil snakke med er kjæresten/en god venn (43 prosent) og mor og/eller far (41 prosent). 5 prosent vil snakke med søsken, mens 2 prosent tyr til MSN/chattekanaler/nettsider med forum. De siste prosentene vil snakke med ungdomsarbeider, helsepersonell og lærere (1-2 prosent).

2.6 Seksualitet

Selv om seksualitet er et privat felt har ungdoms seksualatferd vært et tema i oppblomstring. Dette handler først og fremst om at tabuene rundt sex rives ned, både voksne og ungdom blir mer liberale ettersom vi stadig eksponeres for seksualitet gjennom massemedia. De landsrepresentative undersøkelsene Ung i Norge 1992 og 2002 har begge tatt opp tematikken ungdoms seksualatferd, og resultatene her viser at normene som tidligere forhindret ungdom fra å bli seksuelt aktive har blitt svakere og debutalderen synker. Seksuell praksis endres også som følge av økt åpenhet (Pedersen og Samuelsen 2003), og ungdom - som voksne - praktiserer mer enn misjonærstilling. Samleie alene er ikke lenger en dekkende definisjon av sex.

Figur 25. Har du hatt samleie og/eller utført/mottatt munnsex? Prosent.

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1209

Ungdommene i Gjøvik i 13-18-årsalderen har som annen ungdom ulike erfaringer knyttet til praktisering av ulike former for sex. Vi ser at 60 prosent av ungdommene verken har hatt samleie eller munnsex. 26 prosent har både hatt munnsex og samleie, 6 prosent har bare hatt samleie, mens 7 prosent har utført og/eller mottatt munnsex. Dette er i tråd med Ung i Norge 2002 der det kommer frem at munnsex er like vanlig som samleie (ibid.).

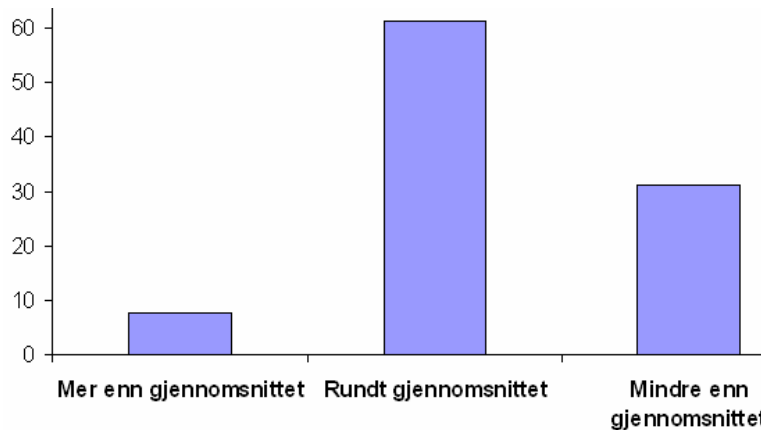
Ikke overraskende er det slik at yngre ungdommer, gutter og ungdom med to utenlandske foreldre er overrepresentert blant de som ikke har hatt sex. Samtidig kan vi merke oss at en del av jentene i 13-14-årsalderen (11 prosent) har debutert, og da særlig med munnsex.

Et svært alvorlig tema er tvang og press i forhold til sex. Tenåringsjenter er særlig utsatt for press og overgrep av annen ungdom. Den lignende ungdomsstudien i Trondheim viste at 7 prosent hadde samleie uten å ønske dette.

Analysen vår viser at 9 prosent av jentene i utvalget har blitt utsatt for press i forhold til å ha samleie og/eller utføre/motta munnsex, og noen av jentene er så unge som 13-14 år. Naturlig nok stiger andelen som har blitt utsatt for sexpress med alderen. Det er bekymringsfullt at 18 prosent av jentene som har hatt sex har opplevd å bli presset til å ha samleie og/eller munnsex.

2.7 Kriminalitet

En egen seksjon i studien har handlet om kriminalitet. Vi begynner med å se på om det er mer eller mindre ungdomskriminalitet i Gjøvik enn i andre norske byer på omtrent samme størrelse. Det viser seg at majoriteten (61 prosent) tror Gjøvik verken er bedre eller verre enn andre byer på deres størrelse, 31 prosent tror det er mindre, mens 8 prosent tror det er mer ungdomskriminalitet.

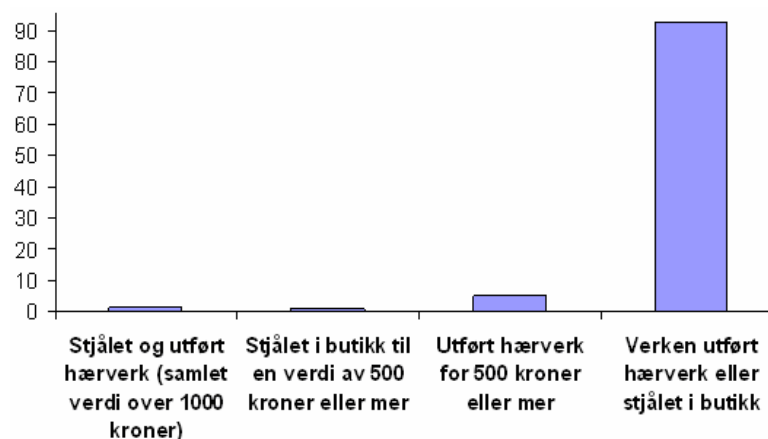

Figur 26. Tror du det er mer eller mindre ungdomskriminalitet i Gjøvik enn i andre norske byer på omtrent samme størrelse? Prosent.

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1209

Den kriminelle lavalder i Norge er 15 år (straffeloven § 46). Personer under 15 år som begår kriminelle handlinger, kan ikke straffes. Vi har spurt ungdommene om de har stjålet eller utført hærverk det siste året.

Figur 27. I løpet av siste år, har du: stjålet noe i butikk til en verdi av 500 kroner eller mer? og/eller med vilje utført hærverk/skade for 500 kroner eller mer? Prosent.

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1282

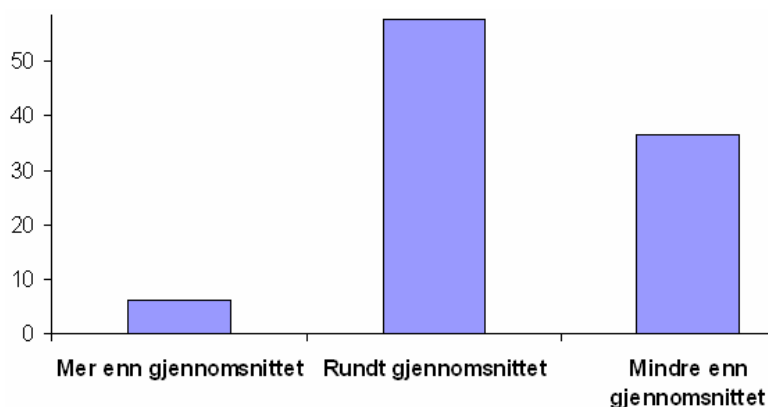
Av figuren ser vi for det første at de aller fleste ungdommene, vel 93 prosent verken har stjålet noe i butikk verdt 500 kroner eller utført hærverk for 500 kroner eller mer. 5 prosent har med vilje utført hærverk/skade for mer enn 500 kroner, 1 prosent har stjålet i butikk til en verdi av 500 kroner eller mer, og så har vi en gruppe 1.4 prosent som både har stjålet i butikk og utført hærverk/skade til en samlet verdi på 1000 kroner eller (mye) mer.

Sammenlignet med Ung i Norge viser det seg at Gjøvik-ungdommen er ganske uskyldige. Ung i Norge viste at 4 prosent har stjålet noe verdt mer enn 1000 kroner, mens 7 prosent har utført hærverk/skade for mer enn 1000 kroner (Pape og Falck 2003). I Gjøvik er tilsvarende tall 2 prosent for stjeling og 6-7 prosent for hærverk/skade, og verdien er satt lavere til 500 kroner. Det er særlig eldre ungdom og gutter som er ansvarlige for hærverket og stjelingen som foregår i Gjøvik.

Videre er det slik at nesten 9 prosent av ungdommene har vært i kontakt med politi på grunn av noe ulovlig de har gjort i løpet av siste år. 6 prosent av de som har vært i kontakt med politiet tilhører gruppen ungdommer som har stjålet og/eller utført hærverk det siste året, mens 3 prosent har gjort noe annet ulovlig.

2.8 Vold/trusler

Det å utøve vold eller komme med trusler er også ulovlig. Igjen begynner vi med å se på om ungdommene tror at det i Gjøvik er mer eller mindre vanlig med konflikter som ender i voldelige handlinger sammenlignet med andre norske byer på omtrent samme størrelse. Vi finner at majoriteten (57 prosent), 36 prosent tror det er mindre konflikter som ender i vold, mens 6 prosent tror det er mer.

Figur 28. Tror du at det er mer vanlig med konflikter som ender i voldelige handlinger i Gjøvik enn i andre norske byer? Prosent.

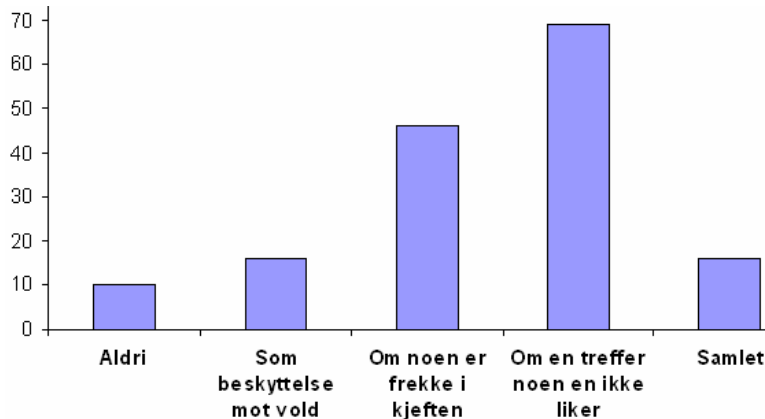
Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1230

Vi spurte ungdommene om når de mener at vold er akseptabelt. 38 prosent av ungdommene definerer seg som pasifister, de sier at vold aldri er akseptabelt, 55 prosent sier at vold kan være aktuelt som beskyttelse mot vold. Samtidig er det 6 prosent som gjerne vil utøve vold om "noen er frekke i kjeften", mens 1 prosent mener at vold er akseptabelt om de "treffer noen de ikke liker".

Nå er det imidlertid slik at teori og praksis ikke alltid henger sammen. Derfor lurte vi på hvor mange av ungdommene som har vært i slåsskamp med andre ungdommer (figur 29). Det viser seg at 17 prosent av alle ungdommer har vært i slåsskamp i løpet av det siste året. I Trondheim fant man i en lignende studie at 30 prosent har vært i slåsskamp, men her var det ikke tidsavgrensning (Johansen 2006).

Blant de få som er ute etter bråk hevder 69 prosent at de har slåss det siste året, mens 46 prosent av de som gjerne tar en slåsskamp om noen er frekke i kjeften har slåss det siste året. Blant de som aldri ser at vold er akseptabelt er det 10 prosent som har slåss, mens 16 prosent av de som ser vold akseptabelt hvis det er for å beskytte seg har slåss. Det er i hovedsak gutter mellom 14 til 18 år som slåss.

Figur 29. Ungdom som har vært i slåsskamp med andre ungdommer i løpet av det siste året? Prosent.

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1280

Vold og trusler om vold er et stort problem i enkelte byer. Haaland (2003) finner at i Kristiansand og Drammen har 23 prosent av ungdommene vært utsatt for trusler/vold. På Gjøvik viser det seg at 22 prosent har blitt utsatt for trusler/vold i løpet av det siste året. 9 prosent av disse har blitt utsatt flere ganger, mens 13 prosent har opplevd trusler/vold en gang. Vi har fått svar fra 244 ungdommer om hvilket motiv gjerningsmannen hadde. Det viser seg at "ære"/vise hvem som er sjefen er det mest typiske motivet. 37 prosent har opplevd å bli truet fordi de har utfordret en annens "ære". Deretter følger kjønnsloadede motiver: 20 prosent har blitt truet av en sjalu gjerningsmann, mens i 6 prosent av sakene har gjerningsmannen hatt et seksuelt motiv. 3 prosent av truslene har hatt et rasistisk motiv, mens 3 prosent har handlet om ran/utpressing. I 32 prosent av sakene har motivet vært et annet enn de motivene vi har oppgitt.⁵

2.9 Rusmidler

I den siste seksjonen skal vi se på ungdoms bruk av rusmidler. Vi begynner med de tradisjonelle, og ser bruken av disse i forhold til alder.

⁵ Haaland (2003) finner at 24 prosent av truslene har handlet om rasisme, 9 prosent om ran/utpressing, 5 prosent har hatt et seksuelt motiv, mens 62 prosent har hatt et annet motiv.

Tabell 5. Har du prøvd noe av dette1: Prosent.

	13-15 år			16-17 år			18 år		
	Aldri prøvd	Prøvd/ av og til	Ofte	Aldri prøvd	Prøvd/ av og til	Ofte	Aldri prøvd	Prøvd/ av og til	Ofte
Sigaretter eller snus	70	24	6	36	43	21	31	44	25
Øl/vin/sprit	58	36	6	15	60	25	11	52	37
Hjemmebrent	87	11	2	58	37	5	48	46	6

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1206

Blant 13-15 åringene er det svært få som røyker eller drikker alkohol ofte (6 prosent). 87 prosent har aldri prøvd hjemmebrent, 70 prosent har aldri prøvd sigaretter eller snus, mens 58 aldri har prøvd øl/vin/sprit. 36 prosent av de yngste drikker øl/vin/sprit nå og da.

Blant 16-17 åringene har majoriteten snudd, hos dem er det bare 15 prosent som ikke har drukket øl/vin/sprit og bare 36 prosent som ikke har prøvd sigaretter/snus. Fortsatt er det et flertall (58 prosent) som ikke har drukket hjemmebrent. 25 prosent drikker ofte, 21 prosent røyker/snuser fast, og 5 prosent drikker ofte hjemmebrent.

Blant 18-åringene er det bare 11 prosent som ikke har drukket øl/vin/sprit, 31 prosent som ikke har prøvd sigaretter/snus, og 48 prosent som ikke har drukket hjemmebrent. 37 prosent drikker ofte øl/vin/sprit, 25 prosent røyker/snuser fast, mens 6 prosent drikker hjemmebrent.

Jentene begynner tidligere å drikke enn guttene, mens guttene benytter seg mer av hjemmebrent sammenlignet med jentene.

Vi spurte også om ungdommenes forhold til ulike typer narkotika.

Tabell 6. Har du prøvd noe av dette2: Prosent.

	13-15 år		16-17 år		18 år	
	Aldri prøvd	Prøvd	Aldri prøvd	Prøvd	Aldri prøvd	Prøvd
Hasj/Marihuana	98	2	93	7	86	14
Anabole steroider	99	1	99	1	97	3
Andre stoffer som: Piller/amfetamin/E/kokain	99	1	97	3	96	4

Kilde: Ung i Gjøvik

N = 1206

Ikke overraskende er det en del ungdommer som har prøvd/bruker hasj/marihuana. Men anslaget i Gjøvik er svært beskjedent i forhold til andre studier: Vi finner at samlet har 6 prosent forsøkt hasj, mens ved undersøkelsen Ung i Norge rapporterer 11 prosent å ha prøvd hasj (Pape og Falck 2003).⁶ Blant de som er 18 år har 14 prosent prøvd hasj, blant 16-17-åringene har 7 prøvd hasj, mens bare 2 prosent av 13-15-åringene har prøvd hasj.

⁶ Haaland (2003) finner at i Kristiansand har 15 prosent prøvd hasj, mens i Drammen har 17 prosent prøvd hasj.

Anabole steroider er neste stoff på lista. I alt rapporter i overkant av 1 prosent å ha prøvd steroider. Det er flest blant de som er 18 år, med 3 prosent. Gutter har prøvd dette stoffet oftest.

Til sist ser vi andre stoffer som piller/amfetamin/extacy/kokain, og slike narkotiske stoffer rapporterer 2 prosent å ha prøvd. På landsbasis rapporterer 4 prosent bruk av amfetamin og lignende (Pape og Falck 2003).⁷ Ikke overraskende er det flest ungdommer i alderen 16-18 år som har prøvd disse andre narkotiske stoffene.

⁷ Haaland (2003) finner at i Kristiansand har 5 prosent prøvd amfetamin, mens i Drammen har 6 prosent prøvd amfetamin.

3 Veien videre

I denne rapporten presenterer vi hovedresultatene fra undersøkelsen. Vi har analysert resultatene i forhold til bakgrunnsvariabler som kjønn, alder og etnisitet. Datamaterialet fra denne undersøkelsen er omfattende og gir grunnlag for å foreta langt flere analyser enn det som presenteres innefor rammen av denne rapporten. Det vil for eksempel være mulig å presentere resultat for den enkelte skole i senere analyser.

Tall kan tolkes på mange vis. En kvantitativ undersøkelse som denne gir i seg selv ingen svar på om tallene er høye eller lave, om forholdene er gode eller dårlige. Vi er i denne rapporten svært forsiktige med å vurdere resultatene, og vi gjør det bare i de tilfellene der vi har andre resultater å sammenligne med fra tilsvarende undersøkelser. Det viktigste er å sammenligne resultatene med de målsetninger som settes for hvordan ungdom i Gjøvik bør/skal/kan ha det. Den endelige vurderingen av om funn fra ungdomsundersøkelsen er tilfredsstillende eller urovekkende, er det opp til politikere og ansatte i Gjøvik kommune å vurdere.

Vi anbefaler at undersøkelsen følges opp med diskusjoner om hva som er ”godt nok”. Hvilke mål skal vi sette oss? For eksempel sier 64 prosent av ungdommene at de er svært fornøyd på skolen – er det godt nok eller vil vi at flere skal være det? Er det urovekkende eller må vi regne med at 18 prosent av jentene som har hatt samleie og/eller munnsex har opplevd press til å ha samleie og/eller munnsex? Er det å forvente at nesten halvparten av ungdommen mener det er for mange med utenlandsk opprinnelse i Gjøvik, eller er det bekymringsfullt? 19 prosent synes at foreldrene bryr seg lite om deres skolearbeid – er dette bra nok eller er det for mange? Vil vi gjøre noe med at 20 prosent føler seg utrygge på enkelte plasser i Gjøvik, eller er dette gledelig få? 24 prosent driver fysisk aktivitet i mindre enn 2 timer pr. uke – er det for mange eller få nok? Færre jenter enn gutter er medlem i idrettslag, er det noe vi vil eller kan gjøre noe med? Hvor bør vi sette inn nye tiltak? Hva gjør vi bra? Hva bør vi gjøre noe med?

I denne rapporten presenteres i hovedsak tall, men tallmaterialet i undersøkelsen er omfattende og solid nok til å danne grunnlag for å diskutere slike forhold, og å gi grunnlag for å utvikle tiltak tilpasset ungdoms egen vurdering av ulike forhold i Gjøvik. En undersøkelse alene har liten verdi. Verdien er knyttet til formidling, implementeringen og oppfølging av undersøkelsens resultat.

Referanser

Haaland, T. 2003, "Vold, rusmidler og holdninger til innvandrere: En sammenliknende studie blant ungdom i Kristiansand og Drammen", *NIBR-Notat 2003:18*.

Johansen, P. 2006, *Ungdomsundersøkelsen: Hovedrapport 2005*, Trondheim kommune.

Johansen, V. 2006, *Children and Distributive Justice between Generations: A Comparison of 16 European Countries*, Avhandling til graden dr.polit, Det samfunnsvitenskapelige fakultet, NTNU. Kommer høsten 2006.

Opplæringsloven, *Lov om grunnskolen og den vidaregåande opplæringa*. Tilgjengelig på: Opplæringsloven: <http://www.lovdatab.no/all/nl-19980717-061.html>

Pape, H. og Falck, S. 2003, "Ungdomskriminalitet – Et fenomen i endring?", *Tidsskrift for ungdomsforskning 2003:3*, 99-111.

Pedersen W, Samuelsen S. 2003, "Nye mønstre av seksualatferd blant ungdom" *Tidsskrift for Norsk Lægeforening 2003*; 123: 3006- 9.

SSB 2006a, *Kommunefakta Gjøvik*.

Tilgjengelig på: <http://www.ssb.no/kommuner/region.cgi?nr=05>

SSB 2006b, *Anmeldte lovbrudd, 2005: Færre tyveri fra hus, hytte og bil*.

Tilgjengelig på: <http://www.ssb.no/emner/03/05/lovbrudda/>

Vedlegg 1. Informasjonsskriv til foreldre/foresatte til elever i ungdomsskole

Til foreldre/foresatte til elever i ungdomsskole

Østlandsforskning
Eastern Norway Research Institute

Gjøvik kommune

Dato:

20. august 2006

Informasjonsskriv til foreldre/foresatte til elever i ungdomsskole

Ung i Gjøvik er en undersøkelse som alle elevene i ungdomsskole og videregående skole i Gjøvik har mulighet til å delta i. Gjennom denne undersøkelsen ønsker vi å kartlegge ungdoms opplevelse av oppvekstmiljøet i kommunen, og kartleggingen skal blant annet danne grunnlag for å sette inn aktuelle, helhetlige og effektive tiltak i samsvar med ungdommens egen oppfatning. Initiativet til undersøkelsen er tatt av en tverretattlig gruppe samarbeidsparter i Gjøvik kommune, og undersøkelsen gjennomføres av Østlandsforskning. Spørsmålene dreier seg blant annet om:

- Ungdoms trivsel på skolen og i Gjøvik
- Ungdoms bruk av fritiden
- Ungdoms forhold til familie og jevnaldrende
- Ungdom og seksualitet
- Ungdom og kriminalitet
- Ungdoms bruk av rusmidler

De som deltar i undersøkelsen, vil få utdelt et spørreskjema som skal fylles ut på skolen i skoletida. Undersøkelsen er fullstendig anonym. Ingen får tilgang til hva den enkelte har svart og utfylte spørreskjema vil bli makulert etter at opplysningene er registrert.

Det er frivillig å delta i undersøkelsen. Man kan trekke seg underveis, og man kan hoppe over spørsmål man ikke kan eller vil svare på.

Elever i ungdomsskolen må ha samtykke fra de foresatte for å kunne delta.

Spørsmål om undersøkelsen kan rettes til Østlandsforskning ved Vegard Johansen.

E-post: vj@ostforsk.no

Tlf: 61 26 57 17

Med vennlig hilsen
Vegard Johansen
Prosjektansvarlig Østlandsforskning

.....
Klippes ut og leveres til klassestyrer

Jeg gir mitt samtykke til at deltar i Ung i Gjøvik
(elevens navn)

.....
(foresattes underskrift)

Vedlegg 2. Informasjonsskriv til foreldre/foresatte til elever i videregående skole

Til foreldre/foresatte til elever i videregående skole

Østlandsforskning
Eastern Norway Research Institute

Gjøvik kommune

Dato:

20. august 2006

Informasjonsskriv til foreldre/foresatte til elever i videregående skole

Ung i Gjøvik er en undersøkelse som alle elevene i ungdomsskole og videregående skole i Gjøvik har mulighet til å delta i. Gjennom denne undersøkelsen ønsker vi å kartlegge ungdoms opplevelse av oppvekstmiljøet i kommunen, og kartleggingen skal blant annet danne grunnlag for å sette inn aktuelle tiltak for å bedre oppvekstmiljøet i samsvar med ungdommens egen oppfatning. Spørsmålene dreier seg blant annet om:

- Ungdoms trivsel på skolen og i Gjøvik
- Ungdoms bruk av fritiden
- Ungdoms forhold til familie og jevnaldrende
- Ungdom og seksualitet
- Ungdom og kriminalitet
- Ungdoms bruk av rusmidler

Initiativet til undersøkelsen er tatt av en tverretattlig gruppe samarbeidsparter i Gjøvik kommune, og undersøkelsen gjennomføres av Østlandsforskning.

De som deltar i undersøkelsen, vil få utdelt et spørreskjema som skal fylles ut på skolen i skoletida. Undersøkelsen er fullstendig anonym. Ingen får tilgang til hva den enkelte har svart og utfylte spørreskjema vil bli makulert etter at opplysningene er registrert.

Det er frivillig å delta i undersøkelsen. Man kan trekke seg underveis, og man kan hoppe over spørsmål man ikke kan eller vil svare på.

Spørsmål om undersøkelsen kan rettes til Østlandsforskning ved Vegard Johansen.

E-post: vj@ostforsk.no

Tlf: 61 26 57 17

Med vennlig hilsen
Vegard Johansen
Prosjektansvarlig Østlandsforskning

Vedlegg 3. Informasjonsskriv til lærere i ungdomsskolen

Til lærerne ved ungdomsskolene

Østlandsforskning
Eastern Norway Research Institute

Gjøvik kommune

Dato:

20. august 2006

Informasjonsskriv til lærerne

Ung i Gjøvik er en undersøkelse som alle elevene i ungdomsskole og videregående skole i Gjøvik har mulighet til å delta i. Gjennom denne undersøkelsen ønsker vi å kartlegge ungdoms opplevelse av oppvekstmiljøet i kommunen, og kartleggingen skal blant annet danne grunnlag for å sette inn aktuelle, helhetlige og effektive tiltak i samsvar med ungdommens egen oppfatning. Spørsmålene dreier seg blant annet om hvordan ungdom bruker fritiden sin, deres forhold til familie, skole, jevnaldrende, og ungdom og kriminalitet.

Undersøkelsen tar opp mot 20 minutter.

Instruksjon

1. Elever i ungdomsskolen må ha samtykke fra de foresatte for å kunne delta. De elevene ikke har levert samtykkemelding skal ikke delta i undersøkelsen. Vi ber om at disse elevene ikke er i klasserommet mens de andre elevene gjennomfører undersøkelsen.
2. Elevene skal sitte enkeltvis.
3. Hver elev skal få utdelt ett spørreskjema.
4. Elevene skal ikke snakke sammen under gjennomføringen av undersøkelsen.
5. Læreren kan hjelpe elevene hvis det er spørsmål de ikke forstår.
6. Når eleven er ferdig med å fylle ut skjemaet, skal han/hun selv legge skjemaet i en felles konvolutt som ligger på lærers kateter.
7. Læreren skal umiddelbart etter at alle skjemaene er samlet inn lime den igjen og levere konvolutten til den som er skolens kontaktperson for prosjektet.
8. Konvolutten må ikke åpnes. Dette for å sikre deltakernes anonymitet.

Takk for hjelpen!

Med vennlig hilsen

Vegard Johansen
Prosjektleder Østlandsforskning

Vedlegg 4. Informasjonsskriv til lærere i videregående skole

Til lærerne ved videregående skole

Østlandsforskning
Eastern Norway Research Institute

Gjøvik kommune

Dato:

20. august 2006

Informasjonsskriv til lærerne

Ung i Gjøvik er en undersøkelse som alle elevene i ungdomsskole og videregående skole i Gjøvik har mulighet til å delta i. Gjennom denne undersøkelsen ønsker vi å kartlegge ungdoms opplevelse av oppvekstmiljøet i kommunen, og kartleggingen skal blant annet danne grunnlag for å sette inn aktuelle, helhetlige og effektive tiltak i samsvar med ungdommens egen oppfatning. Spørsmålene dreier seg blant annet om hvordan ungdom bruker fritiden sin, deres forhold til familie, skole, jevnaldrende, og ungdom og kriminalitet.

Undersøkelsen tar opp mot 20 minutter.

Instruksjon

1. Elevene skal sitte enkeltvis.
2. Hver elev skal få utdelt ett spørreskjema.
3. Elevene skal ikke snakke sammen under gjennomføringen av undersøkelsen.
4. Læreren kan hjelpe elevene hvis det er spørsmål de ikke forstår.
5. Når eleven er ferdig med å fylle ut skjemaet, skal han/hun selv legge skjemaet i en felles konvolutt som ligger på lærers kateter.
6. Læreren skal umiddelbart etter at alle skjemaene er samlet inn lime den igjen og levere konvolutt til den som er skolens kontaktperson for prosjektet.
7. Konvolutt må ikke åpnes. Dette for å sikre deltakernes anonymitet.

Takk for hjelpen!

Med vennlig hilsen

Vegard Johansen
Prosjektleder Østlandsforskning

Ung i Gjøvik

Østlandsforskning har foretatt en kartlegging av ungdommens opplevelse av oppvekstmiljøet i Gjøvik. Kartleggingen skal danne grunnlag for å sette inn aktuelle og effektive tiltak i samsvar med ungdoms oppfatning. Initiativet til undersøkelsen er tatt av en tverretattlig gruppe samarbeidsparter ledet av Gjøvik kommunes fritidsavdeling.

I alt har 1298 ungdommer i alderen 13 til 18 år har deltatt i undersøkelsen. Ungdommene har svart på rundt 70 spørsmål innen tema som: Trivsel på skolen og i Gjøvik, bruk av fritiden, forholdet til familie og jevnaldrende, seksualitet, kriminalitet og bruk av rusmidler. Sentrale bakgrunnsvariabler for studien er kjønn, alder, etnisk opprinnelse og sosioøkonomisk status.

Rapport nr. 16/2006
ISBN nr. 82-7356-595-5